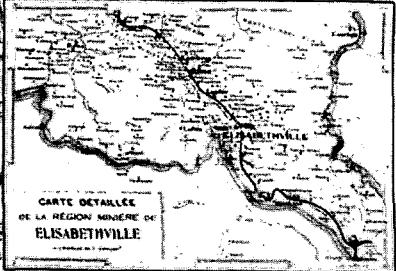
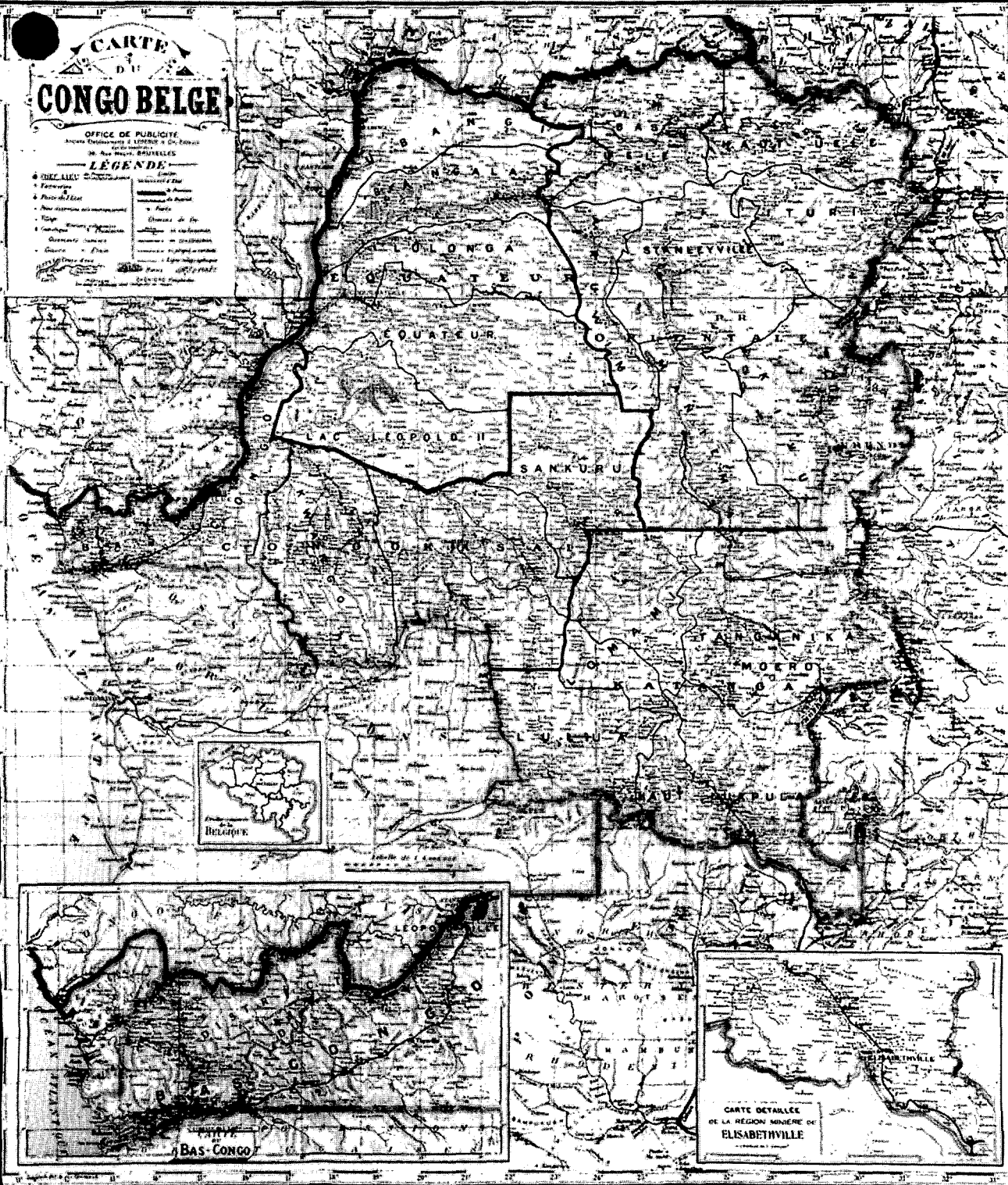

CARTE DU CONGO BELGE

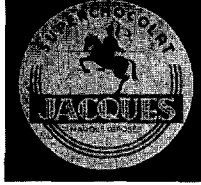
OFFICE DE PUBLICITE
Ancien Ombudsman à LISBES & Co. Editeur
de tous les CARTES BELGES

LEGENDE

• RAILWAYS	• Lignes de Chemin de Fer
• Ferries	• Lignes de Navigation
• Ports of Call	• Ports de Call
• New systems of communication	• Nouveaux systèmes de communication
• Tolls	• Péages de Fer
• Canals	• Canaux de Navigation
• Quarantine stations	• Stations de Quarantaine
• Customs	• Douanes
• Posts	• Bureaux de Poste
• Telegraphs	• Lignes Télégraphiques
• Cables	• Câbles

EDITO

Toen de redactie mij uitnodigde om mer over sociale bewegingen in om het voorwoord te schrijven, heb Het onderwerp, dat mij zeer rele- In het najaar van 1994 maakte ik een aantal christelijke sociale organisaties. Twee jaar later, in het voorjaar van 1996, werd mij een tweede kans geboden om er in diverse contreien op zoek te gaan naar jeugd-, vrouwen-, arbeiders- en boerenverenigingen.

In België keken diverse niet-gouvernementele organisaties vol verwachting naar het Kongolese sociale middenveld. Zij konden beter dan wie ook - zo dachten ze - de aspiraties van het lijdend volk repertoriëren en oriënteren en vooral overmaken aan de vaak onbereikbare socio-politieke beleidsmakers. Ik vermoed dat het idee om een speciaal *Brood & Rozen*-nummer te wijden aan de geschiedenis van de sociale bewegingen in de vroegere tiende Belgische provincie, wellicht niet zo vlug zou ontkiemd zijn, als de Belgische ngo's het ontwikkelingsdebat niet gecentreerd hadden rond die Kongolese 'société civile'.

Het was evident dat dit project ook een historische dimensie kreeg. Zoals de huidige Kosovocrisis voor sommige historici een aanleiding is om terug te blikken op het bewogen verleden van het Balkangebied, zo ook zal wellicht de bliksemsnelle opkomst van de Kongolese burgermaatschappij dit tijdschrift, dat de studie van de sociale bewegingen beoogt, geïnspireerd hebben tot historisch onderzoek naar de wortels ervan.

Sociale bewegingen in Belgisch-Congo; het is een terrein met veel voetangels en klemmen. Het fenomeen van maatschappelijk engagement in een koloniale samenleving kan niet als een evidentie beschouwd worden: een koloniale maatschappij is geen normale maatschappij.

Gelukkig wordt deze artikelenreeks voorafgegaan door een 'radioscopie' van de kolonie (Guy Vanthem-sche), zoniet had de lezer misschien de specifieke dualiteit van deze koloniale samenleving - met een dominerende blanke minderheid en een gedomineerde zwarte meerderheid - uit het oog verloren. De sociale organisaties waren een top-down verschijnsel, zij waren gecreëerd naar de blanke overheersers beeld en gelijkenis en werden bovendien door hen op paternalistische wijze bevoogd zonder enige inspraak van de 'overwonnenen'. De vraag is dan ook terecht of de Congolees zich bijvoorbeeld in eerste instantie een zwarte arbeider voelde, die hunkerde naar solidariteit met zijn werkmakkers tegenover een blanke patroon of een gedomineerde en ondergeschikte zwarte, voor wie rassenbewustzijn primeerde op klassebewustzijn!

In dit nummer wordt ruime aandacht besteed aan op Europese leest geschoeide sociale organisaties zoals de KAJ (Karl Catteeuw) en het ACV en ABVV (George Martens). De discussie wordt ook opengetrokken en er wordt gepeild naar de houding van diverse politieke partijen, zoals de BWP (Guy Vanthem-sche) en de KP (Benoît Verhaegen), alsook van de machtige Katholieke Kerk (Zana Aziza Etambala), in verband met Congo in het algemeen, en met het arbeidersvraagstuk in het bijzonder. Het is een geruststelling dat geen enkel auteur zich als hofhistoricus heeft opgeworpen.

De schijnwerpers worden zelfs gericht op een figuur als Alfred Marzorati (Ingeborg Vijgen), die voor zijn tijd een sociaal en politiek vooruitstrevende kijk had op het koloniale gebeuren, maar veel minder in

mee te werken aan een themanum- Belgisch-Congo en mij de eer gunde ik spontaan enthousiast gereageerd. vant leek, boeit mij sedert geruime tijd. in Kongo (ex-Zaire) nader kennis met

de historische kijker liep dan de ietwat jongere, en naar mijn oordeel, levenskrachtiger persoonlijkheid Jef Van Bilsen.

En zoals dit nogal eens het geval is in de koloniale historiografie, de vrouwen komen er nauwelijks bij te pas. Het verhaal van Gabrielle Sillye, een interessante dame die in het begin van de eeuw in de kolonie arriveerde en er haar dagdagelijkse ervaringen met de lokale bevolking niet alleen op schrijf-, maar ook op fotopapier heeft gezet, vormt daar een gelukkige uitzondering op (Françoise Morimont). Al hebben andere vrouwen, religieuzen en lekenhelpsters, meer sociaal dynamisme aan de dag gelegd dan zij. Voor de Afrikaanse vrouwen zelf is door een spijtig toeval (een aantal auteurs haakten af) weinig plaats voorbehouden. Zij vormen als het ware een voetnoot in de koloniale geschiedschrijving (Piet Creve). Uit het voorafgaande zou de lezer kunnen denken dat de optiek van deze bundel eurocentrisch is, maar naast Europese worden ook Congolese verhalen gebracht.

De overheerser heeft zich altijd zeer argwanend en vijandig getoond tegenover inlandse associaties die spontaan waren ontstaan en trad telkenmale bijzonder repressief op tegen autochtonen die initiatieven namen op sociaal, politiek en religieus vlak.

De Congolezen, en dat is een publiek geheim, hebben zich nooit massaal aangesloten bij die moderne sociale bewegingen die door de blanke peetooms boven het doopvont werden gehouden. De zwarte gemeenschappen waren op hun beurt wantrouwig en aan de vooravond van de onafhankelijkheid zouden tal van de Congolese medewerkers van die organisaties van collaboratie worden beschuldigd. Dat men riskeert deze sociale geschiedenis doorheen een Europees prisma te bekijken lijkt een gegronde vrees. Dit komt vooral omdat men traditioneel die sociale studies baseert op Europese archivalia en documentalia. De hoofdrolspelers zijn Belg of blank en de naamloze figuranten, wier taal men niet spreekt en wier cultuur men nauwelijks kent, zijn dan Congolees of zwart.

Een paar auteurs zijn er met succes in geslaagd deze Congolezen een stem te geven. Een stem betekent hier woorden, een taal ... zoals dat zeer behoorlijk wordt beschreven in de bijdrage van John Higginson. De bijdrage van Didier Gondola, over de Kindoubill, een Congolese organisatie die aan de vooravond van de onafhankelijkheid ontstond buiten het formele koloniale circuit, in het milieu van de ongeschoolde en deliquente jongeren van de hoofdstad Kinshasa (ex-Leopoldstad), is daarvan een prachtvoorbeeld. Geen enkele blanke stond aan de wieg ervan! Een zonderlinge blanke pater, maar door de zwarte jongeren geliefd, ging zich ervoor interesseren. Maar om het ware verhaal ervan te kennen, is het geenszins voldoende om te gaan speuren in het een of ander kerkelijk of administratief archief uit de koloniale tijd.

Even boeiend zijn de reflecties in verband met de geschiedenis van de arbeidersbeweging in de Union minière (Donatien Dibwe en Bogumil Jewsiewicki). Tal van oudere arbeiders van dit mastodontbedrijf werden ondervraagd. Of hun verhaal volledig waarachtig en objectief is, is hier misschien maar van secundair belang. Hun interpretatie van de evenementen werpt een ander licht op de sociale geschiedenis van de Katangese provincie.

Het harmonisch samenbrengen van zowel 'blanke' als 'zwarte' verhalen, lijkt mij een verrijking voor de Congolese en/of koloniale historiografie. Ongetwijfeld is dat de grote verdienste van deze bundel.

Dr. Zana Aziza Etambala

Aanleg van de spoorlijn Matadi-Stanley-Pool, 1889-1898 (collectie de Lichtervelde)